

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

DEFINITION OF MEASURES TO ENSURE THE STABLE DEVELOPMENT OF THE BUILDING ENTERPRISE

Пандас А.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та підприємництва,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Царелунг К.В.

магістр,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Pandas Anastasiia

Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Tsarelunh K.

Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Сучасні соціально-економічні обставини зумовлюють необхідність збільшення інтересу до заходів щодо сталого розвитку, оскільки без аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища, виявлення чітких завдань та передбачення майбутніх тенденцій практично неможливе розроблення стратегічних та тактичних заходів щодо механізму розвитку у складних умовах. Стабільне функціонування підприємства може досягатися лише за рахунок підвищення ефективності використання виробничих ресурсів, поліпшення механізму управління та системного розвитку кадрового складу. У статті дається теоретичне обґрунтування основних заходів щодо забезпечення стабільного розвитку будівельного підприємства, процесу формування та реалізації пріоритетів розвитку в сучасних умовах. Проведено аналіз будівельної галузі України.

Ключові слова: стійкість, платоспроможність, прибуток, стабільний розвиток, стратегія.

Современные социально-экономические проблемы обуславливают необходимость увеличения интереса к мерам по устойчивому развитию, поскольку без анализа внутренней и внешней среды, выявления четких задач и предвидения будущих тенденций практически невозможна разработка стратегических и тактических мероприятий относительно механизма развития в сложных условиях. Стабильное функционирование предприятия может достигаться только за счет повышения эффективности использования производственных ресурсов, улучшения механизма управления и системного развития кадрового состава. В статье дается теоретическое обоснование основных мер по обеспечению стабильного развития строительного предприятия, процесса формирования и реализации приоритетов развития в современных условиях. Проведен анализ строительной отрасли Украины.

Ключевые слова: устойчивость, платежеспособность, прибыль, устойчивое развитие, стратегия.

Sustainable development of construction enterprises depends on a large number of conditions and factors. In general, all factors can be divided into exogenous and endogenic. Unlike endogenic factors, the exogenous factors are not subject to control and regulation by the enterprise itself, but they have a significant influence on it. Socio-economic circumstances make it necessary to increase the interest in measures on sustainable development, since without analysis of the internal and external environment, identification of clear tasks and prediction of future trends, it is impossible to develop strategic and tactical measures on the mechanism of development in difficult conditions. Under the economic stability of the building enterprises need to understand the interaction of its key indicators, which ensure effective and safe work in the current period of time, and also guarantees it for the future taking into account the changes in the environment. The stability of construction enterprises provides such a condition, under which the most coordinated interaction of all its elements is ensured. In the modern economic space, problems of economic structures are possible decide only by pushing from the concept of adaptation and survival to a paradigm of sustainable development of construction business. The stable functioning of the enterprise can be achieved

only by increasing the efficiency of the use of production resources, improving the mechanism of management and system development of personnel. As a result, it enables to form a dynamic whole system, which determines its development as effectively as possible both in the current period and in the future. This article provides theoretical substantiation of the basic measures on ensuring stable development of the building enterprise, substantiation of the process of formation and realization of development priorities in modern conditions. In addition, the analysis of the construction industry of Ukraine, analyzed the current development of the index of construction products.

Key words: sustainability, solvency, profit, sustainable development, strategy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах господарювання з'являється необхідність вирішення проблеми пристосовування будівельних підприємств до зовнішніх змін у процесі досягнення цілей їх розвитку. Відповідно до цих змін та умов функціонування будівельних підприємств змінюються методи прийняття рішень, важливою стає потреба щодо визначення стратегічних заходів розвитку таких підприємства. Таким чином, чіткі завдання щодо забезпечення стабільного розвитку будівельного підприємства мають величезне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Питання визначення напрямів сталого розвитку будівельних підприємств розглядає велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців. Варто відзначити наукові роботи В. Смоліна, А. Чандлера, Б. Карлофф, Д. Куїнна, М. Портера, М. Туленкова, Т. Муляра, І. Ансоффа, А. Томпсона, З. Шершньової, Г. Мінцберга, К. Скулса, С. Оборської, П. Друкера тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Огляд літератури вказує на безліч робіт щодо розкриття проблеми, тому необхідним є проведення аналізу будівельної діяльності та на основі цього узагальнення вже існуючих заходів щодо забезпечення стабільного розвитку будівельного підприємства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є огляд літератури щодо забезпечення стабільного розвитку підприємства, дослідження робіт та розробок вітчизняних та зарубіжних учених-економістів; аналіз будівельної галузі; визначення заходів щодо забезпечення стабільного розвитку будівельного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Будівельна галузь є однією з ключових галузей економіки країни, а її розвиток визначає діяльність таких галузей, як виробництво будівельних матеріалів, машинобудування, металургія, нафтохімія, виробництво скла, деревообробна промисловість та ін. І, вочевидь, як ніяка інша галузь економіки, будівництво сприяє розвитку підприємств малого бізнесу, особливо того, який спеціалізується на оздоблювальних і ремонтних роботах, на виробництві та встанов-

ленні вбудованих меблів і т. ін. [1, с. 123] Погіршення економічного стану підприємств будівельного комплексу в результаті призводить не лише до скорочення обсягів будівельних робіт і об'єктів, а й погіршує становище підприємств металургії, машинобудування, хімічної та гірничодобувної галузей, електротехніки, транспорту і т. д.

Якщо на регіональному рівні чітко просліджується тенденція верховенства будівельних організацій центральних районів і великих міст-мільйонерів у зв'язку з їхніми значними потужностями та інвестиційною привабливістю, то на глобальному рівні будівельна галузь України програє через брак необхідних фінансових та організаційних перетворень [1, с. 124].

Нині підприємства поставлені в умови, коли вони змушені діяти за умов нестабільного ринку, як наслідок, виникає необхідність адаптації до сучасного швидкозмінного економічного середовища. Цей процес неможливий без формування механізму сталого розвитку, що забезпечує стабільне функціонування в ринкових умовах.

Стійкий розвиток підприємства – одна з найбільш життєздатних ідеологій розвитку світової спільноти на сучасному етапі [2, с. 192]. В умовах підвищення темпів змін в економіці йде змагання не так за володіння ресурсами і матеріальними цінностями, як за здатність до розроблення та впровадження ефективних інновацій організаційного, технологічного й управлінського характеру.

Нестабільний стан, у якому зараз перебуває будівельна галузь України, викликаний складною соціально-економічною ситуацією, що загострюється ще і коронавірусною інфекцією COVID-19 та пов'язаними з нею карантинними обмеженнями починаючи з 2020 р. У зв'язку з такими складними умовами будівельні підприємства стикаються з великою кількістю зовнішніх та внутрішніх ризиків господарювання, при цьому вони намагаються зберегти високу якість продукції та високий рівень конкурентоспроможності.

Розглянемо основні показники будівельної галузі на основі даних Державної служби статистики України [3]. За статистичними даними [3], індекс будівництва (табл. 1) відносно аналогічного періоду минулого року становив 101,8%. Зниження відбулося у напрямі «будівлі» до 107,0%, «житлові» – до 121,1%, «нежитлові» – до 98,4%.

Аналізуючи показник «Індекси будівельної продукції» (табл. 2), можна зробити висновок,

Таблиця 1

Індекси будівельної продукції за видами у січні-серпні 2021 р.

	Серпень 2021 р. до липня 2021 р.	Серпень 2021 р. до серпня 2020 р.	Січень-серпень 2021 р. до січня-серпня 2020 р.
Будівництво	113,1	110,0	101,8
Будівлі	106,9	117,0	107,0
- житлові	100,5	128,1	121,1
- нежитлові	111,5	110,9	98,4
Інженерні споруди	117,9	105,5	97,6

що найменший показник спостерігався у січні 2021 р. і становить 87,1%. Але із січня по квітень 2021 р. спостерігалось зростання. Індекс будівельної продукції на 3,4% більше, ніж у минулому році, та становить 94,7%. У травні 2021 р. сталося зменшення показника порівняно з квітнем 2021 р., але все одно цей показник більше, ніж у минулому році. У серпні 2021 р. – 101,8%, що на 4,6% більше, ніж у минулому році.

Серед видів будівельної продукції переважають інженерні споруди – 66 713,5 млн грн, зокрема будівлі – 54 330,4 млн грн: житлові будівлі – 23 498,6 млн грн, нежитлові – 30 831,8 млн грн.

У структурі виробленої будівельної продукції у січні 2021 р. нове будівництво становить 34,9% від загального обсягу виробленої будівельної продукції, ремонт (капітальний та поточний) – 38,4%, реконструкція та технічне переоснащення – 26,7%, згідно з даними Держстатслужби України [3].

За даними Міністерства розвитку громад та територій України, у січні-серпні 2021 р. підприємствами України виконано будівельних робіт на суму 97 444,1 млн грн, індекс будівельної продукції становить 100% порівняно з відповідним періодом 2020 р. [4].

Нове будівництво становило 35,6% від загального обсягу виробленої продукції, капітальний і поточний ремонт – 36,5%, реконструкція та технічне переоснащення – 27,9%.

За даними Держстатслужби України [3], за січень-серпень 2021 р. за рахунок усіх джерел фінансування освоєно капітальних інвестицій на суму 78 178 млн грн, що на 9,5% менше проти відповідного періоду 2020 р.

Сучасна ситуація для будівельних підприємств України вимагає введення заходів, які можуть забезпечити стабільний розвиток та стійкість.

Варто відзначити, що кризовий стан можливий для будь-якої комерційної організації в процесі її еволюції, у міру накопичення в ній критичної маси стримувальних чинників, усунення яких необхідне для переходу організації до нової якості та підвищення її фінансової стійкості.

Заходи щодо забезпечення стабільного розвитку будівельного підприємства повинні сприяти більш ефективному використанню матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, оптимізації асортименту виготовленої продукції чи наданих послуг, максимальній віддачі вкладеного капіталу, цілковитому задоволенню потреб споживачів щодо якості продукції, гарантійних умов та сервісного обслуговування тощо. Заходи щодо забезпечення стабільного розвитку будівельного підприємства повинні містити не лише перелік запланованих дій та способів їх досягнення, а й враховувати виникнення можливих негативних ситуацій, щоб вчасно адаптуватися до нових умов [5, с. 348].

Для розроблення ефективних заходів щодо забезпечення стабільного розвитку будівельного підприємства необхідно детально спланувати весь її процес. Для цього потрібно вирішити, якою буде послідовність етапів та яких принципів слід дотримуватися.

Визначенню ефективних заходів щодо забезпечення стабільного розвитку будівельного підприємства присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних учених-економістів.

Наприклад, В.І. Смолін вважає, що заходи щодо забезпечення стабільного розвитку підприємства дають змогу визначити роль підприємства на ринку з урахуванням умов зовнішнього середовища; вони також дають змогу оцінити конкурентоспроможність та стратегічні переваги конкретного підприємства; визначити ресурси, які необхідні для досягнення поставле-

Таблиця 2

Індекси будівельної продукції за видами у 2021 р.

	Січ.	Лют.	Берез.	Квіт.	Трав.	Черв.	Лип.	Серп.
Будівництво	87,1	87,2	87,7	94,7	93,9	100,2	100,0	101,8
Будівлі	91,0	92,6	93,4	100,3	101,9	103,5	105,2	107,0
- житлові	89,6	97,5	101,4	110,8	114,7	116,4	119,9	121,1
- нежитлові	92,1	88,7	87,7	92,8	93,4	95,1	96,1	98,4
Інженерні споруди	82,1	80,1	80,9	88,6	86,0	97,2	95,7	97,6

них цілей, та забезпечити найбільш ефективне їх використання [6, с. 122].

Б. Карлофф визначив узагальнюючу модель дій, які є необхідними для досягнення встановленої мети шляхом координації і розподілу ресурсів компанії [7, с. 201].

Д. Куїнн вважає, що заходи забезпечення стабільного розвитку підприємства – це план, який об'єднує в єдине ціле основні організаційні цілі, політику та дії [8, с. 301].

М. Портер пропонує проводити аналіз внутрішніх процесів та взаємодій між різними складниками організації [9, с. 152].

М. Туленков [10, с. 105] визначає заходи щодо сталого розвитку підприємства як установлену на досить тривалий період сукупність норм, орієнтирів, напрямів, сфер, способів і правил діяльності, що забезпечують зростання і високу конкурентоспроможність організації, які зміцнюють позиції на ринку, підвищують здатність до виживання в умовах конкуренції. Тобто заходи щодо забезпечення стабільного розвитку підприємства мають більшу багатофункціональну спрямованість.

Отже, аналізуючи наведені твердження, можна зробити висновок, що не існує універсального набору методів та інструментів для всіх підприємств. Однак можна скласти загальний алгоритм розроблення заходів щодо забезпечення стабільного розвитку будівельного підприємства, якій наведено на рис. 1 [5, с. 350].

На першому етапі проводиться внутрішня діагностика будівельного підприємства. Її роль полягає у визначенні сильних і слабких сторін організації, порівнянні їх з аналогічними даними конкурентів [5, с. 351].

Далі йде аналіз зовнішнього середовища будівельного підприємства, тобто аналіз макросередовища, який переслідує такі цілі: з'ясувати сприятливі можливості або чинники, які можуть впливати на досягнення цілей підприємства; охарактеризувати загрози, які лімітують можливості організації у просуванні до встановленої мети.

Оцінка конкурентного оточення дасть змогу виявити основних конкурентів, структуру і динаміку галузі, а також зрозуміти характерні для галузі можливості та наявні загрози, визначити позиції будівельного підприємства відповідно до його конкурентного середовища [5, с. 351].

На третьому етапі керівнику бізнесу слід визначити пріоритетні напрями розвитку, цілі та завдання. Відповідність поставлених цілей бажаному результату збільшує ймовірність їх реалізації, оскільки чим краще їх уявляє керівник, тим більше у нього шансів досягти успіху [1, с. 122].

На четвертому етапі потрібно розробити стратегічні альтернативи стабільного розвитку будівельного підприємства, щоб потім здійснити обґрунтований вибір заходів щодо його розвитку.

На п'ятому етапі підприємство реалізує заходи щодо забезпечення стабільного розвитку, що включає проведення таких заходів, за рахунок яких підприємство досягає своїх стратегічних цілей [5, с. 352].

На останньому, шостому, етапі повинен здійснюватися моніторинг ходу реалізації заходів щодо забезпечення стабільного розвитку діяльності будівельного підприємства, досягнення проміжних цілей та оцінки загальних результатів наприкінці визначеного періоду.

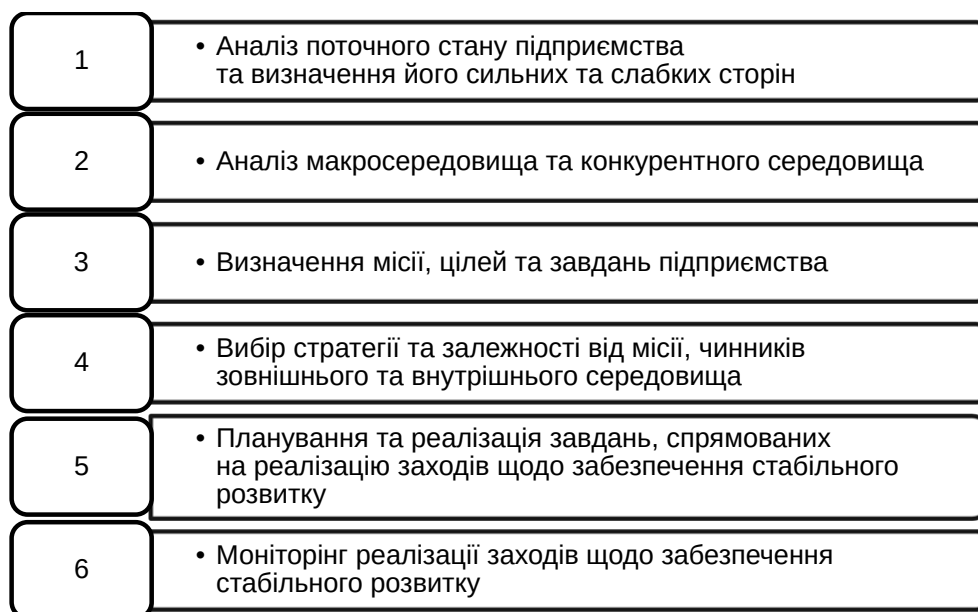

Рис. 1. Алгоритм розроблення заходів щодо забезпечення стабільного розвитку будівельного підприємства

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Нестабільність в економічному стані країни для підприємств будівельного комплексу України є безумовно негативним чинником. А зовнішнє середовище будівельного підприємства значною мірою впливає на результати його діяльності, а через них, відповідно, на рівень його економічної стійкості. Забезпечення стійкості можливе лише за умови комплексного та систематичного дослідження підприємства та обліку впливу чинників цього середовища.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що успішного функціонування будівельних підприємств можна досягти шляхом моніторингу зовнішніх загроз, зумовлених погіршен-

ням макроекономічної ситуації у країні. Також необхідний повний глибокий аналіз усіх боків діяльності підприємства, що передбачає аналіз можливих умов кризи, інфляції, нестабільності довкілля підприємства. Сталий розвиток має бути тісно взаємопов'язаний із забезпеченням підвищення конкурентоспроможності на довгострокову перспективу. Проте більшість підприємств зберігає здатність до сталого функціонування, насамперед, завдяки грамотному управлінню активами та капіталом: вони підтримують високий рівень стабільних джерел фінансування та забезпеченості ними виробничої діяльності і, відповідно, високий рівень платоспроможності за поточними зобов'язаннями.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дмитренко В.І. Проблеми та перспективи розвитку підприємств будівельної галузі. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. № 2(58). С. 120–127. DOI:10.31732/2663-2209-2020-58-120-127.
2. Шевченко А.П., Котова Л.Г. Формирование механизма устойчивого развития строительной организации. *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки*. 2014. № 1(29). С. 191–199.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Паспорт будівельної галузі, промисловості будівельних матеріалів станом на 10.09.2021. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/pricing/rozvitok-budivelnoyi-diyalnosti/pasport-budivelnoyi-galuzi-promyslovosti-budivelnih-materialiv-standom-na-10-09-2021>.
5. Гудзь О.І. Стратегія розвитку підприємства: сутність та класифікація. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. С. 346–352. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal-18>.
6. Смолін І.В. Стратегічне планування розвитку організації : монографія. Київ : КНТЕУ, 2004. 344 с.
7. Карлофф Б. Деловая стратегия / пер. с англ. Москва : Экономика, 1991. 239 с.
8. Минцберг Г., Куинн Дж. Стратегический процесс / пер. с англ. ; под ред. Ю. Каптуревского. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 688 с.
9. Портер М. Стратегія конкуренції / пер. з англ. Київ : Основи, 1998. 390 с.
10. Туленков Н. Ключевая позиция стратегического менеджмента в организации. *Проблемы теории и практики управления*. 1997. № 4. С. 104–107.

REFERENCES:

1. Dmitrenko V.I. (2020) Problemy ta perspektyvy rozvytku pidprijemstv budivelnoi haluzi [Problems and prospects of development of enterprises of the construction industry]. *Scientific notes of KROK University*, vol. 2, no. 58. Cherkasy, pp. 120–127.
2. Shevchenko A.P., Kotova L.G. (2014) Formirovanie mekhanizma ustoychivogo razvitiya stroitel'noy organizatsii [Formation of a mechanism for sustainable development of a construction organization]. *Proceedings of higher educational institutions. Volga region. Social Sciences*, vol. 1, no. 29, pp. 191–199.
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2021), Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.
4. Passport of the construction industry, building materials industry (2021).
5. Hudz O.I. (2018) Stratehiia rozvytku pidprijemstva: sutnist ta klasyfikatsiia. Strategy of enterprise development: essence and classification. *Economy and society*, no. 18, pp. 346–352.
6. Smolin I.V. (2004) *Stratehichne planuvannia rozvytku orhanizatsii* [Strategic planning of organization development]: [monograph]. Kyiv: KNTEU. (in Ukrainian)
7. Karloff B. (1991) *Delovaya strategiya* [Business strategy]. Moscow: Ekonomika. (in Russian).
8. Mintsberg G., Kuinn Dzh. (2001) *Strategicheskii protses* [Strategic process]. St. Petersburg: Peter. (in Russian)
9. Porter M. (1998) *Stratehiia konkurentsii* [Competition Strategy]. Fundamentals. (in Ukrainian)
10. Tulenkov N. (1997) Klyuchevaya pozitsiya strategicheskogo menedzhmenta v organizatsii [The key position of strategic management in the organization]. *Problems of management theory and practice*, no. 4, pp. 104–107.